

MESEM kapsamındaki turizm eğitimi üzerine keşfedici bir araştırma: Öğretmen görüşleri

An exploratory research on tourism education within MESEM: Teacher opinions

Gönderim Tarihi / Received: 10.09.2024

Kabul Tarihi / Accepted: 11.02.2025

Doi: [10.31795/baunsobed.1528910](https://doi.org/10.31795/baunsobed.1528910)

Mustafa KEPÇE**1

Ebru İÇİGEN²

ÖZ: Mesleki eğitim, bireylerin hem kişisel hem de profesyonel gelişimini destekleyerek iş dünyasında rekabet avantajı elde etmelerini sağlayabilen temel bir unsur olarak görülmektedir. Devletler bireylerin gelişimini sağlamak, iş gücü piyasasının ihtiyaçlarına uygun nitelikli eleman yetiştirerek ekonomik büyümeyi desteklemek ve istihdamı artırmak amacıyla mesleki eğitim stratejileri geliştirmektedir. 2021 yılı sonlarında faaliyetlerine başlayan MESEM bu amaca hizmet eden stratejiler arasında yer almaktadır. MESEM kapsamında verilen turizm eğitiminin durumuna ve nasıl geliştirilebileceğine dair araştırmalar yapmanın; istihdam ihtiyacının nitelikli personel ile karşılanması, turizm eğitiminin niteliği ve turizm endüstrinin gelişimi konularına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Söz konusu düşünceden hareketle bu çalışmada; MESEM kapsamında turizm eğitimi veren meslek dersi öğretmenlerinin MESEM hakkındaki görüşlerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formları vasıtasıyla yüz yüze görüşmeler yapılarak gerçekleştirilen bu araştırmada MESEM kapsamında verilen turizm eğitime ilişkin literatürdeki boşluğun daraltılması ve MESEM kapsamında verilen turizm eğitiminin durumunun meslek dersi öğretmenlerinin bakış açısından ortaya konması amaçlanmıştır. Başlangıç niteliğinde ve katılımcıların amaçlı örnekleme yöntemiyle seçildiği bu nitel araştırmada elde edilen veriler, “MAXQDA 2020 Nitel Veri Analizleri” paket programıyla tematik analize tabi tutulmuştur. 20 katılımcıyla yapılan görüşmeler sonucunda görüşme sorularına bağlı olarak bir tematik düzen oluşturulmuş ve 433 adet kodlama işlemi yapılmıştır. Kodlanan verilerin analiz edilmesi sonucunda, MESEM programlarının sektörel ihtiyaçlara daha fazla uyum sağlaması, eğitimin programa özel binalarda gerçekleştirilmesi, eğitim ortamlarının daha disiplinli ve elverişli hale getirilmesi, ders süre ve içeriklerinin dengeli bir şekilde düzenlenmesi yönündeki geliştirme önerilerinin sıklıkla telaffuz edildiği tespit edilmiştir. Araştırmanın sonuç bölümünde bulgular doğrultusunda çıkarımlar yapılmış ve politika önerilerinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: MESEM, Turizm, Mesleki eğitim

ABSTRACT: Vocational education is considered a key factor that supports both personal and professional development while enhancing sectoral competitiveness in the labor market. Governments design strategies to meet labor market demands with qualified personnel and to foster economic growth through such education. Initiated in late 2021, MESEM represents one of these strategies. Investigating the current state of tourism education within the MESEM framework and exploring ways to improve it may contribute to workforce quality and the development of the tourism industry. This study aims to present the perspectives of vocational course instructors involved in tourism education under MESEM. Based on semi-structured interviews with 20 participants selected through purposive sampling, the data were thematically analyzed using MAXQDA 2020. A total of 433 codes were generated. The findings reveal frequent suggestions such as improving alignment with sectoral needs, providing dedicated facilities, enhancing discipline and learning environments, and ensuring a balanced structure of course duration and content. The study concludes with insights and policy recommendations drawn from the findings.

Keywords: MESEM, Tourism, Vocational education

** Sorumlu Yazar / Corresponding Author

¹ Doktora Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, muskep15@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-7041-5680>

² Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Turizm Fakültesi, ebrutarcan@akdeniz.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-8765-7686>

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Vocational education is considered a fundamental element that supports the personal and professional development of individuals, enabling them to gain a competitive advantage in the business world. Governments develop vocational education strategies to ensure the development of individuals, to train qualified personnel in line with the needs of the labor market, to support economic growth, and to increase employment. Among these strategies, the Vocational Education Center (MESEM) began its activities in 2021, offering formal education in 33 fields and 181 different branches. This program is of great importance for training qualified personnel in dynamic and ever-evolving fields such as the tourism sector.

Purpose of the Research

While the tourism industry provides significant economic contributions to countries, it also needs to meet its employment requirements with qualified personnel to gain a competitive advantage. Conducting research on the status of tourism education provided within the scope of MESEM and how it can be developed is believed to contribute to meeting the need for qualified personnel, improving the quality of tourism education, and advancing the tourism industry. This study aims to reveal the opinions of vocational course teachers who provide tourism education within the scope of MESEM regarding MESEM. Teachers' opinions on the program will help us understand the strengths, weaknesses, opportunities, and threats of the program.

Methodology

This research was conducted using a semi-structured interview technique, one of the qualitative research methods. The participants of the study consisted of vocational course teachers who provide tourism education within the scope of MESEM. Participants were selected using a purposeful sampling method, and face-to-face interviews were conducted with 20 teachers. The interviews covered the teachers' general thoughts on MESEM programs, the effectiveness of the program, the challenges they faced, and the areas that needed improvement. The obtained data were analyzed using the thematic analysis method with the "MAXQDA 2020 Qualitative Data Analysis" software package.

Conceptual Framework

MESEM is an educational center established to develop vocational and technical education in Turkey and to increase the employability of young people. The main goal of MESEM is to provide students with theoretical knowledge along with practical skills, enabling them to quickly adapt to the business world after graduation. In this context, MESEM programs aim to provide students with vocational knowledge and skills while also contributing to their personal development.

The tourism sector plays a significant role in Turkey's economic development. This sector offers broad employment opportunities and employs individuals with different skill sets. Therefore, the quality and effectiveness of tourism education are crucial in meeting the need for qualified personnel in the sector. In this regard, MESEM's tourism programs aim to provide students with comprehensive education tailored to the needs of the industry. These educational programs aim to equip students with skills such as keeping up with current developments in the tourism sector, managing customer relations, and enhancing service quality. Additionally, the program content is designed to develop both the theoretical knowledge and practical skills of students.

Findings

The data obtained from the research revealed various areas that need improvement in MESEM programs. Teachers indicated that MESEM programs need to be more aligned with sectoral needs. It was emphasized that education should be conducted in dedicated buildings, and educational environments should be more disciplined and conducive. Furthermore, it was noted that the duration and content of courses should be balanced, the programs should keep pace with current sectoral developments, and students' practical skills should be enhanced. Despite some shortcomings of the

current program, teachers expressed that it significantly contributes to the professional development of students and is effective in providing the sector with qualified personnel.

The findings also include the challenges faced by teachers in the implementation of MESEM programs and their suggestions for overcoming these challenges. For example, some teachers mentioned that student motivation is low, which negatively affects the educational process. Therefore, methods to increase student motivation should be developed. On the other hand, teachers highlighted the need to update educational materials and strengthen technological infrastructure. This way, students can be more actively involved in the educational process.

Discussion

This research on the status and areas for improvement of tourism education provided within the scope of MESEM offers important findings aimed at enhancing the quality of vocational education programs and better responding to sectoral needs. Teachers' opinions help us understand the current state of the program and its potential for future development. In particular, aligning education with sectoral needs, improving educational environments, and updating course content are critical for the success of the program. In this context, MESEM programs need to be continuously reviewed and updated. Teachers' emphasis on enhancing students' practical skills and adapting to sectoral needs provides valuable insights for making the program more effective.

Moreover, the research findings also evaluate the relationship of MESEM programs with the tourism sector. By collaborating with the tourism sector, students can benefit from internship opportunities and gain sectoral experience. This way, graduates will adapt to the business world more quickly, and the sector's need for qualified personnel will be met. Teachers' opinions highlight the importance of integrating sectoral collaborations into the educational process. Such collaborations will support students' professional development while enabling a quicker and more effective response to sectoral needs.

Conclusion and Recommendations

The research results indicate that some adjustments are needed for MESEM programs to better meet the needs of the tourism industry. These adjustments include improving educational environments, balancing the duration and content of courses, and aligning programs with sectoral needs. Additionally, it is emphasized that education should be conducted in dedicated buildings and that educational environments should be more disciplined. Based on teachers' opinions, continuously reviewing and updating MESEM programs is crucial for providing the tourism sector with qualified personnel.

In light of the research findings, the following recommendations can be made:

Improving Educational Environments: Modernizing educational environments, updating course materials, and strengthening technological infrastructure are necessary.

Updating Program Content: Balancing the duration and content of courses and organizing programs in line with the current needs of the sector are important.

Student and Teacher Feedback: Regularly collecting feedback from students and teachers on the program and revising the programs based on this feedback is essential.

Enhancing Practical Skills: Providing internship programs and on-the-job training opportunities that enhance students' practical skills will facilitate graduates' adaptation to the sector more quickly.

Giriş

Mesleki eğitim, bireylerin iş hayatına hazırlanmasını ve mesleki yeterliliklerini geliştirmesini sağlayan bir eğitim türü olarak bilinmektedir. Bireylerin ilgi ve yeteneklerine uyumlu meslek seçebilmesi, mesleki tatmine ulaşması mesleki eğitim programlarıyla kolaylaşmakta; özgüven, meslek bilinci, sorumluluk duygusu ve yaratıcılığın kazandırılması mesleki eğitimin öğrencilere sunduğu başlıca fırsatlar arasında yer almaktadır (Kaya ve Kartallıoğlu, 2010: 116; Uçar ve Özerbaş, 2013: 242; Kılıç ve Yılmaz, 2018: 3). Toplumsal açıdan bakıldığında ise mesleki eğitimin ekonomik kalkınma, nitelikli iş gücü ihtiyacının karşılanması, toplumsal refah düzeyinin yükselmesi, sosyal dışlanma riskinin azaltılması, kültürel çeşitliliğin korunması, teknolojik ve bilimsel gelişmelerin mesleki alanlara uygulanmasını kolaylaştırarak yenilikçiliğin artmasına katkı sağladığını ifade etmek mümkündür (Binici ve Arı, 2004: 384). Mesleki eğitim, bir ülkenin ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişiminde önemli katkılar sağlayabilecek unsurlar arasında yer almaktadır. Ülkelerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmaları, işgücünü ulusal ve uluslararası düzeyde rekabet edebilir düzeye taşımaları adına etkili mesleki eğitim stratejileri yürütmeleri gerekmektedir. 2021 Aralık ayında örgün eğitim statüsünde faaliyetlerine başlayan Mesleki Eğitim Merkezleri (MESEM) bu çabaların bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır (Özer ve Suna, 2022: 8).

Mesleki turizm eğitimi, turizm kaynaklarının bilinçli kullanımı, turistlere karşı hoşgörülü davranma, kaliteli hizmet bilincinin kazandırılması ve turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliği için ihtiyaç duyulan sektörel bazlı eğitim şeklinde adlandırılmaktadır (Bayer, 1998: 145). Mesleki turizm eğitimi sektöre yönelik bilgi, beceri ve anlayış kazandıran eleştirel ve yansıtıcı bir öğrenme süreci olarak tanımlamak mümkündür. Farklı kültürleri ve coğrafyaları tanıma, yeni bilgiler edinme ve kişisel gelişim fırsatları sunan turizm eğitiminin temel amacı, turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirlik çerçevesinde gerçekleştirilmesi, rekabetçiliği ve yenilikçiliği sağlamak için nitelikli iş gücünü yetiştirmek şeklinde ifade edilmektedir (Airey, 2016: 9). Mesleki turizm eğitimi, öğrencilere bilinç, yetenek, doğru iletişim teknikleri, hoşgörü ve mesleki yeterlilik kazandırarak hizmet kalitesini artıran bir eğitim biçimi olarak tanımlanmaktadır (Gürdal 2002: 391).

Turizm alanında mal ve hizmet üretiminin kaliteli olması, turizm destinasyonlarının rekabet avantajı sağlamaları için büyük önem taşımaktadır. Kaliteli mal ve hizmet üretimi de insan kaynakları kalitesi ile yakından ilişki olduğu dikkate alındığında turizm eğitiminin önemi ortaya çıkmaktadır. İstihdam ihtiyacının nitelikli personelle karşılanması rekabet üstünlüğü konusunda önemli avantajlar sağlamaktadır. (Aymankuy ve Aymankuy, 2013: 2).

Bu çalışmanın amacı mesleki turizm eğitiminin verildiği MESEM’lerde meslek dersi öğretmenlerinin, MESEM’lerde verilen turizm eğitime yönelik düşüncelerinin ortaya konması, bu düşünceler üzerinden ilgili programın iyileştirilmesine yönelik çıkarımlar yapmak ve geliştirme önerileri sunmaktır. Bu amaç doğrultusunda konu ile ilgili kavramsal çerçevede mesleki turizm eğitimi tanımlanmış, Türkiye’deki mesleki turizm eğitimi yapılanması açıklanmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde mesleki turizm eğitiminde meslek dersi öğretmenlerine yönelik nitel bir araştırma yürütülmüştür.

Literatür taraması

Mesleki eğitim

Mesleki eğitim, bireylerin belirli bir meslek için gerekli bilgi, yetenek ve becerileri edinebileceği genel eğitim sisteminin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Mesleki ve teknik eğitim bireylerin iş piyasasına uyum sağlamalarını, meslek edinmelerini ve kariyer geliştirmelerini sağlayan bir eğitim türüdür (Hayat ve Şölen, 2021: 72). Şen Gürer (2022: 76), mesleki eğitimin temel amacının, öğrencilere teorik bilgilerin yanı sıra iş süreçlerinde ve gündelik hayatta kullanabilecekleri pratik becerileri kazandırmak olduğunu belirtmiştir. Öğrencilere kazandırılan bilgi, beceri ve yetenekler sayesinde ekonomik hayatta varlıklarını sürdürmelerini sağlamak, mesleki eğitimin başlıca amaçları arasında yer almaktadır. Bu nedenle, mesleki eğitim konusu ülkelerin öncelik verdiği ve yatırım yaptığı politika alanlarından biri olarak öne çıkmaktadır (Karaman, 2012: 176).

Diğer yandan bir ülkenin gelişimini hızlandıran, refah seviyesini ve küresel pazarda rekabet yeteneğini güçlendiren temel faktörler arasında, teknolojik ilerlemeler ve nitelikli işgücünün varlığı yer almaktadır (Solow, 1956: 68). Eğitim ve ekonominin bir araya geldiği nokta olarak görülen mesleki eğitimin, bireysel refahın ülke genelinde artırılması ve kişi başına düşen milli gelirin yükseltilmesinde önemli bir bileşen olduğunu ifade etmek mümkündür (Psacharopoulos, 1997: 386). Bireylere kazandırılan mesleki bilgi ve beceriler sayesinde üretim süreçlerinde emeğin en üst düzeyde verimli bir şekilde kullanılması üretkenliği artırarak, ulusal ekonomilerin önceden belirlenmiş ekonomik hedeflere ulaşmasının temel taşı oluşturmaktadır. Bu bağlamda insan kaynağının niteliğinin artırılmasında özel bir yere sahip olan mesleki eğitim, en çok tartışılan ve sürekli gündemde olan bir eğitim türü olarak dikkat çekmektedir (Taştekil ve Demirbilek, 1991: 303). Türkiye’de ortaöğretim düzeyinde mesleki eğitim, mesleki ve teknik Anadolu liseleri ile mesleki eğitim merkezlerinde örgün eğitim kapsamında verilmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2022). Öğrencilere mesleki becerilerin kazandırılması amacıyla işletmelerle birlikte hareket edilmekte ve bu iş birliği mesleki eğitim merkezleri aracılığıyla gerçekleştirilmektedir (Özer, 2021: 9).

Mesleki eğitim merkezi (MESEM)

Hemen her alanda olduğu gibi küreselleşme ve teknolojik gelişmeler, mesleki eğitim stratejilerinin geliştirilmesi ve günün şartlarıyla uyum içerisinde şekillenmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Mesleki eğitimi söz konusu değişime uyarlamak amacıyla dünya genelinde çeşitli stratejiler geliştirilmekte veya mevcut eğitim stratejileri güncellenmektedir. Uluslararası anlamda sektörel rekabet açısından iyi bir noktada konumlanmanın, günün şartlarına uygun bilgi ve beceriyle donatılmış personele sahip olmayla ilişkili olduğu düşünülmektedir (Cantekin, 2015: 59; Sever vd., 2018: 1585; Göksoy, 2020: 2).

Türkiye’de mesleki eğitim alanındaki çalışmalar, araştırmalar ve kalkınma stratejileri dikkate alınarak 2023 Eğitim Vizyonu çerçevesinde mesleki eğitimin hedefleri, içinde bulunulan dönemin şartlarına göre güncellenmektedir (Ayanoglu, Demir ve Gür Erdoğan, 2021: 4484). Bu bağlamda Türkiye’de mesleki eğitim stratejileri, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) ve Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından yürütülmektedir (Günay ve Özer, 2016: 2). Söz konusu stratejiler çerçevesinde, 29.06.2001 yılında çıkarılan 4702 sayılı kanunun 22. Maddesi uyarınca “Çıraklık Eğitim Merkezi” adını taşıyan kurumlar, “Mesleki Eğitim Merkezi (MESEM)” adını almıştır (Mevzuat, t.y.). 09.12.2016 tarihinde yayımlanan 6764 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile “1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu” ve “3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu”nda değişiklikler yapılmış; çıraklık eğitimi, örgün ve zorunlu eğitim kapsamına alınmıştır. Böylece MESEM 2021 yılından itibaren ortaöğretim düzeyinde eğitim veren örgün bir mesleki eğitim kurumu haline gelmiştir (MEB, 2022).

MESEM, devamsızlık, düşük başarı düzeyi, maddi ve manevi yetersizlikler nedeniyle eğitim sürecine devam edemeyen, örgün eğitim sisteminin dışına çıkmış öğrencileri, eğitim sistemine entegre etmeyi ve programa katılan öğrencilerin seçtikleri mesleki alanlarda bilgi, beceri ve deneyim kazanmalarını amaçlayan bir eğitim programı olarak tanımlanmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018: 126). Ayrıca MESEM aracılığıyla program kapsamında eğitim verilen sektörlerin ara eleman ihtiyacının karşılanması, meslek liselerine yönelik olumsuz algının değiştirilmesi, öğrencilere maddi ve manevi destek sağlanması gibi alt amaçları da bulunmaktadır (Özer, 2018: 427). Mesleki eğitim merkezlerinde görülen eğitim, zorunlu eğitim kapsamında değerlendirilmekte ve bu sayede programda verilen dersleri başarı ile tamamlayan öğrenciler zorunlu eğitim yükümlülüklerini yerine getirebilmektedir. Mesleki eğitim merkezi vasıtasıyla kalfalık ve ustalık belgeleri gibi mesleki yeterlilik belgelerine sahip olmanın yanı sıra öğrenciler ortaöğretim diploması alabilmektedir. Böylece arzu eden öğrenciler MESEM programını tamamladıktan sonra yükseköğrenimlerine devam edebilme imkanlarına sahip olmaktadır (Somuncu, 2019: 179; Uslu, 2020: 153). MESEM programlarına kayıtlı öğrencilere haftada bir veya iki gün okulda eğitim verilmekte geri kalan günlerde ise öğrenciler işletmelerde beceri eğitimi almaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2023: 12). Mesleki eğitim merkezlerindeki atölye ve laboratuvar imkanlarının kısıtlılığı, mesleğin gerektirdiği araç gereçlerin kullanımının öğrenciler tarafından iş ortamında ve süreçlerinde öğrenilmesiyle aşılmaktadır. Dört yıl boyunca eğitim gören öğrencilere asgari ücretin yaklaşık üçte biri kadar ücret ödenmekte ve öğrencilerin özlük hakları yasal statülerine uygun olarak temin edilmektedir (Özer ve Suna, 2022: 5-8). MESEM öğrencilerini istihdam eden işletmeler devlet katlıklarıyla bu konuda teşvik edilmekte, öğrencilerin iş kazası ve meslek hastalıklarına karşı

sağlık sigortasıyla güvence altına alınması işleminden doğan maddi yükümlülükler devlet tarafından karşılanmaktadır (Toprak, 2018: 69).

MESEM'ler 33 alan ve 181 farklı dalıyla Türkiye'deki nitelikli iş gücü ihtiyacının karşılanmasında önemli rol oynamaktadır. Öğrencilerin ilgi, istek, yetenek ve kişilik özelliklerini ortaya çıkararak, başarılı ve mutlu olabilecekleri meslekleri seçmelerine yardımcı olma amacı taşımaktadır. MESEM'ler, eğitim sistemi ile çalışma hayatı arasındaki ilişkiyi güçlendirmekte, meslekler hakkında bilgilendirme yapmakta ve insan kaynağının geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Turizm endüstrisinde istihdam edilmek üzere, konaklama ve seyahat hizmetleri alanında 6 farklı dalda ve yiyecek içecek hizmetleri alanında 6 farklı dalda eğitim verilmektedir (MEB, 2022). Seyahat ve konaklama hizmetleri alanında "Halı Temizleme ve Bakım", "Kuru Temizleme", "Kat Hizmetleri", "Operasyon", "Ön Büro" ve "Resepsiyon" dallarında eğitim verilmektedir. Yiyecek içecek hizmetleri alanında ise bu eğitim "Aşçılık", "Fırıncılık", "Kantin İşletmeciliği", "Kasaplık", "Pastacılık ve Tatlı Yapımı" ve "Servis" dallarında verilmektedir (Mesleğim Hayatım, 2022).

Yöntem

Bu araştırma MESEM kapsamında turizm alanında eğitim veren meslek dersi öğretmenlerinin bakış açısını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda nitel araştırma yaklaşımından yararlanılmıştır. Böylece meslek dersi veren öğretmenlerin bakış açılarının derinlemesine incelenebileceği ve turizm meslek eğitimi ile ilgili detaylı verilere ulaşılabileceği düşünülmektedir. Nitel yaklaşım çerçevesinde veri toplama doküman incelemesi ile yarı yapılandırılmış görüşme ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada doküman incelemeleri ile sorulacak soruların belirlenmesi ve yarı yapılandırılmış soru formunun ortaya çıkmasında güvenilir bir zemin oluşturulmuştur. Soru formundaki olası sorular iki farklı araştırmacı tarafından tekrar incelenmiş ve uzman görüşü sonucunda nihai hali oluşturulmuştur. Soru formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcılara ilişkin bilgileri elde etmeye yönelik sorular yer alırken ikinci bölümde turizm meslek eğitimine ilişkin bilgi toplanmasını amaçlayan sorular yer almaktadır.

Araştırma kapsamında yirmi meslek dersi öğretmeni ile görüşme yapılmıştır. Görüşme sonuçlarından elde edilen verilerin araştırma kapsamında katılımcıların benzer cevaplar vermesi veya farklı katılımcılar tarafından verilen cevapların tekrarlayan bir hâl alması veri doygunluğunu işaret etmekte ve görüşmede toplanan verilerin yeterli olduğunu göstermesinden (Creswell, 2007/2018; Yıldırım ve Şimşek: 2013) dolayı yirmi katılımcıdan elde edilen veriler analize tabi tutulmuştur. Veriler 2024 yılının Ocak ile Şubat ayları arasında toplanmıştır. Görüşmelerin tamamı gönüllük esasına dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin yapıldığı her bir katılımcıya ilk olarak araştırmanın hangi amaçla ve nasıl yürütüleceği konusunda bilgilendirme yapılmıştır. Katılımcılardan gönüllü olarak mevcut araştırmaya katıldıklarını beyan ettikleri bilgilendirme formunu okumaları ve doldurmaları talep edilmiştir. Görüşmeler katılımcıların izin ve bilgileri dahilinde bilgisayar kullanılarak ses dosyası formatında kaydedilmiştir. Katılımcılara K1, K2, K3... şeklinde kodlar atanmış ve ses kayıt dosyaları bu şekilde isimlendirilmiştir. 20 katılımcının ses kayıtlarının veri olarak kullanıldığı görüşmeler toplam 424 dakika sürmüştür. 28 dakika ile en uzun görüşme K20 ile yapılırken, en kısa görüşmeler 14 dakika olmak üzere K2 ve K19 kod adlı katılımcılarla gerçekleştirilmiştir. Görüşme sürelerinin toplamı dikkate alındığında ortalama görüşme süresinin 21.2 dakika olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada toplanan veriler nitel veri analizlerinde yaygın olarak kullanılan "MAXQDA" isimli nitel veri analizleri paket programı yardımıyla kodlanmıştır. Yapılan kodlama sonucunda MESEM kapsamındaki turizm eğitiminin niteliğine ilişkin literatür ve mevcut durum göz önünde bulundurularak temalar oluşturulmuştur. Görüşmelerden elde edilen veriler birbirleriyle olan ilişkileri gözetilerek kod ve alt kodlarda gruplandırılmıştır. Kodlama, tema oluşturma ve kodların gruplandırılmasının ardından meslek dersi öğretmenleriyle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler üzerinden sorunların tespiti yapılarak, çıkarımlar ve önerilerde bulunulmuştur.

Bilimsel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik araştırmanın değerini ortaya koyan en önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Etik kurallara uygun bir araştırma yapmanın ve bulguları anlamlı bir şekilde ifade etmenin, araştırmanın geçerlilik ve güvenilirlik düzeylerini yükseltebileceği düşünülmektedir. Ayrıca araştırmada aktarılabilirlik ve inandırıcılığın sağlanması araştırmada özel ihtimam gösterilen konuların başında gelmektedir. Araştırmada ham veriler korunmuş, yöntem ve bulgular ayrıntılı olarak anlatılmış, araştırma soruları açık yazılmıştır. Sonuçlar veriler ile uyumlu olarak değerlendirilmiştir;

hatalı, tutarsız veya eksik verilerin bulunduğu görüşmeler araştırma dışı bırakılmıştır. Böylece teyit edilebilirlik ve tutarlılık da sağlanmıştır. Ayrıca MAXQDA 2020 nitel veri analizleri paket programının, verilerin sistematik analizine yardımcı olarak geçerlilik ve güvenilirliği yükselttiğini ifade etmek mümkündür (Creswell, 2007/2018; Yıldırım ve Şimşek, 2013). Guba (1981) nitel araştırmalarda uygulanabilirlik, tutarlılık ve tarafsızlık konusundaki endişelerin giderilmesinin; güvenilirlik ve geçerliliğin kabul edilebilir düzeylerde olmasına önemli katkılar sağlayabileceğini belirtmiştir. Nitel araştırmalarda, araştırılan konuya ilişkin net bir sayısal değer ortaya konması beklenmemektedir. Dolayısıyla verilerin geçerliliği ve güvenilirliğini önemli ölçüde etkileyen tutarlılık ve tarafsızlık endişelerinin çeşitli yöntemlerle giderilmesi muhtemeldir. Tutarlılık ve tarafsızlık endişelerinin giderilmesi toplanan nitel verilerin birden fazla gözlemci tarafından değerlendirilmesiyle de yapılabilmektedir (Karaman, 2018: 651). Tek bir veri seti üzerinde sınırları önceden belirlenmiş ya da nicel araştırmalarda kullanılan, güvenilirliği test edilmiş ve faktör analizi yapılmış ölçeklerin boyutları baz alınarak oluşturulan kod sistemlerinin ilk olarak iki farklı araştırmacı tarafından müstakil biçimde geliştirilmesi bu araştırmaların tutarlılığını artıracak yöntemler arasında yer almaktadır (Miles ve Huberman, 1994). Kod sistemlerinin oluşturulmasında birden fazla gözlemcinin gösterdiği bağımsız çaba aynı zamanda araştırma bulgularının tutarlılığının iç tutarlılık yöntemiyle test edilebilmesine olanak sağlamaktadır. Gözlemcilerin oluşturmuş olduğu farklı kod sistemleri uzman görüşleri ve gözlemcilerin uzlaşması yöntemiyle birleştirilerek nihai formuna ulaştırılabilmektedir. Böylece nihai haline ulaştırılan kod sisteminin araştırmayla toplanan verileri temsil etme kabiliyeti artabilmektedir. Uzlaşma yöntemi yardımıyla geliştirilen kod sistemlerinde tutarlılığın hesaplanmasında bir dizi matematiksel işlem silsilesi uygulanmaktadır. İlk olarak gözlemcilerin münferit geliştirdiği kod sistemindeki eşdeğer ve uyumsuz kodların sayısı toplanmaktadır. Ardından uzman görüşü ve uzlaşma safhası sonrası oluşturulan nihai kod sistemindeki kodlama sayısı bu toplama bölünmektedir. İşlemler sonucunda elde edilen oran “iç tutarlılık” oranına karşılık gelmektedir. (Yıldız, Kutlu ve Özmenekşe, 2023: 727). Araştırmacıların uzlaşma safhasından önce geliştirdikleri kod sistemleri kıyaslandığında, iki sistem içerisinde eşdeğer veya birebir örtüşen kod sayısının her bir kod sistemindeki toplam kod sayısının %70’inden fazla olması beklenmemektedir. Ancak uzlaşma safhası ve uzman görüşü alınarak şekillendirilen birleştirilmiş veya üzerinde uzlaşılmış kod sisteminin iç tutarlılığına ilişkin oranın %80 veya üzerinde olması durumunda “iç tutarlılık” şartının sağlandığı söylenebilmektedir (Miles ve Huberman, 1994).

Araştırmanın iç tutarlılığı

Araştırmada kullanılan nihai kod sisteminin tutarlılığını tespit etmek üzere “iç tutarlılık” adlı tutarlılık ölçme metodundan faydalanılmıştır. Araştırma verileri iki farklı gözlemci tarafından müstakil olarak kodlanmıştır. Böylece kod sisteminin iç tutarlılığının ölçülebilmesi mümkün olacaktır. Araştırmada gözlemci olarak görev alan ve kod sistemi oluşturan gözlemcilerden birinci gözlemci aynı zamanda bu araştırmanın sorumlu yazarıdır. İkinci gözlemci olarak ise ilgili alanda araştırmalar yapan bir gönüllüden destek alınmıştır. Kod sistemleri oluşturulurken gözlemciler turizm eğitimi alanında uzmanlaşmış akademisyen görüşlerinden faydalanmıştır. Kod sistemlerinde yer alan fazla ve eksik kodlar gözlemciler arası görüş alışverişiyle nihai kod sistemine taşınmış veya kullanılmamıştır. Gözlemciler arası görüş ve fikir alışverişini temsil eden uzlaşma sonucunda kod sistemi nihai halini almış ve kod sisteminin iç tutarlılık oranı tespit edilmiştir. Gözlemcilerin müstakil oluşturduğu kod sistemindeki kodlama sayısı, uzlaşma öncesi örtüşen kod sayısı, uzlaşma öncesi uyumsuz olan kod sayısı ve uzlaşma safhası neticesinde yapılan iç tutarlılık analizi sonuçları Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Miles ve huberman iç tutarlılık testi sonuçları

Güvenilirlik Analizi Miles ve Huberman Yaklaşımı (1994)	Toplam Kodlama Sayısı	Aralarında Uyumlu Kod Sayısı	Aralarında Uyumsuz Kod Sayısı
Gözlemci 1	472	389	83
Gözlemci 2	401		
Uzlaş Sonrası Karara Bağlanan Kod Adedi	433	433	0
İç Tutarlılık Oranı	Toplam Kod Sayısı/ (Uyumlu Kod Sayısı + Uyumsuz Kod Sayısı)		433/ (389 + 83) = %91.73

MESEM kapsamındaki turizm programlarında ders veren meslek dersi öğretmenlerinden oluşan katılımcı grubuyla (n= 20) yapılan görüşmelere ilişkin kayıtlar, sorumlu araştırmacı tarafından deşifre edilmiş; elde edilen veriler üzerinden gerçekleştirilen kodlama işlemi, uzman görüşü ve uzlaşya tabi tutulduğunda toplam 433 adet kodun araştırmayı temsil edebileceği kanısına varılmıştır. Tablo 1’de görüldüğü üzere uzlaşya sonrası nihai haline ulaşan kodlama işlemine ilişkin iç tutarlılık oranının %91.73 olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen değer Miles ve Huberman (1994)’ın önermiş olduğu iç tutarlılık değer aralığı içerisinde yer almaktadır. Bu bağlamda gerçekleştirilen uzlaşya sonrası nihai kodlama işleminin iç tutarlılık açısından geçerli olduğunu ifade etmek mümkündür.

Bulgular ve tartışma

Araştırmanın veri toplama sürecinde görüşmelerin gerçekleştirildiği katılımcılara ilişkin özet veriler Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2: Katılımcıların demografik özellikleri

Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Düzeyi	Branş	Mesleki Tecrübe (Yıl)	Kurum Tecrübesi (Yıl)	Görüşme Süresi (Dakika)
K1	Kadın	59	Lisans	Yiyecek İçecek	34	34	24
K2	Kadın	60	Lisansüstü	Yiyecek İçecek	37	37	14
K3	Kadın	49	Lisans	Yiyecek İçecek	27	1 Yıldan Az	20
K4	Kadın	51	Lisans	Yiyecek İçecek	31	7	21
K5	Kadın	51	Lisans	Yiyecek İçecek	28	1	26
K6	Kadın	54	Lisans	Yiyecek İçecek	34	34	20
K7	Kadın	48	Lisans	Yiyecek İçecek	26	16	20
K8	Kadın	44	Lisansüstü	Yiyecek İçecek	24	1 Yıldan Az	24
K9	Kadın	47	Lisansüstü	Konaklama	23	6	20
K10	Erkek	58	Lisans	Konaklama	33	28	19
K11	Erkek	47	Lisans	Yiyecek İçecek	22	5	25
K12	Kadın	47	Lisans	Yiyecek İçecek	20	4	23
K13	Erkek	41	Lisans	Yiyecek İçecek	8	7	19
K14	Kadın	53	Lisans	Yiyecek İçecek	26	15	21
K15	Kadın	53	Önlisans	Yiyecek İçecek	32	3	24
K16	Kadın	47	Lisans	Yiyecek İçecek	25	10	25
K17	Erkek	42	Lisansüstü	Yiyecek İçecek	18	6	21
K18	Erkek	46	Lisans	Konaklama	25	8	16
K19	Kadın	49	Lisans	Yiyecek İçecek	15	4	14
K20	Kadın	45	Lisans	Yiyecek İçecek	21	8	28

Araştırmada 15 kadın 5 erkek olmak üzere 20 meslek dersi öğretmeniyle görüşme yapılmıştır. Katılımcıların yaşlarının 41 ile 60 arasında değiştiği ve mesleki tecrübesinin 8 ile 37 yıl arasında olduğu, kurum tecrübesinin ise 1 yıldan az ile 37 yıl arasında olduğu görülmektedir. Eğitim düzeylerine bakıldığında da 4 katılımcının lisansüstü, 15 katılımcının lisans ve 1 katılımcının önlisans derecesine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Branş olarak 3 katılımcı konaklama, 17 katılımcı yiyecek-içecek öğretmenidir.

Görüşmeler sırasında ses kayıt dosyası formatında toplanan araştırma verileri dikte edilerek analiz edilebilir biçime dönüştürülmüştür. Yazılı dosya formatındaki katılımcı yanıtları, hangi görüşme sorusuna ithafen verildiği, içerik olarak görüşme sorusuyla örtüşme durumları ve ifadelerin anlamları gözetilerek tematik düzene oturtulmuştur. Daha sonra tematik düzen içerisindeki ifadeler tümdengelim temelli bir yaklaşımla kod modeline kodlar halinde atanmıştır. Benzer düşünceyi ifade eden veya baskın bir şekilde ortak noktaya sahip katılımcı ifadeleri gözlemciler tarafından oluşturulan hiyerarşik kod-alt kod modelinde gruplandırılmıştır. Böylece genel bir örüntünün oluşturulması amaçlanmıştır. Kod sisteminin başlıklarını temsil eden temalar ve temaların altında yapılan kodlama işlemlerine ilişkin özet frekans verileri Tablo 3'te verilmiştir.

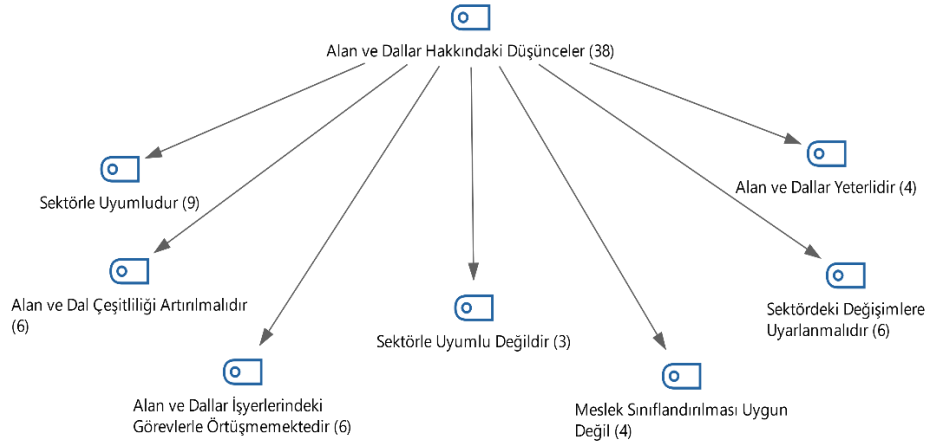
Tablo 3: Hiyerarşik kod- alt kod sistemi hakkında genel bilgiler

Tema Adı	Kod Sayısı
Alan ve Dallar Hakkındaki Düşünceler	38
Ders İçerikleri Hakkındaki Düşünceler	48
Eğitim Ortamı Hakkındaki Düşünceler	72
MESEM'in Etkileri	102
Kapsam Bakımından MESEM ve Sektör Uyum Düzeyi	20
MESEM Programında Karşılaşılan Zorluklar	70
MESEM ve MTAL'in Sunduğu Fırsatlar Açısından Kıyaslanması	20
MESEM'in Geliştirilmesi Adına Öneriler	63
Toplam	433

Araştırma kapsamında sekiz ana tema oluşturulmuştur. “Alan ve Dallar Hakkındaki Düşünceler”, “Ders İçerikleri Hakkındaki Düşünceler”, “Eğitim Ortamı Hakkındaki Düşünceler”, “MESEM'in Etkileri”, “Kapsam Bakımından MESEM ve Sektör Uyum Düzeyi”, “MESEM Programında Karşılaşılan Zorluklar”, “MESEM ve MTAL'in Sunduğu Fırsatlar Açısından Kıyaslanması” ve “MESEM'in Geliştirilmesi Adına Öneriler” başlıklı temalar altında toplam 433 kodlama işlemi yapılmıştır. En fazla kodlanan tema başlığı 102 kodlama ile “MESEM'in Etkileri”dir. En az kodlanan başlıklar ise 20 kodlama ile Kapsam Bakımından MESEM ve Sektör Uyum Düzeyi” ve “MESEM ve MTAL'in Sunduğu Fırsatlar Açısından Kıyaslanması”dır. Kodlama işlemi süresince her bir kelimeye ayrı kod ataması yapılmamış bir arada bir anlam ihtiva eden kelimeler üzerinden kodlama işlemi yapılmıştır. Bir arada anlam ihtiva eden kelime gruplarının kodlanmasıyla ifadelerin doğru kod gruplarına nispeten kolay yönlendirilmesi amaçlanmıştır.

Araştırmaya katılım sağlayan meslek dersi öğretmenlerinin, MESEM kapsamındaki turizm eğitimi bünyesinde açılmış alan ve dallar hakkındaki düşüncelerini tespit etmek üzere yöneltilen görüşme sorusuna verdikleri yanıtlar “Alan ve Dallar Hakkındaki Düşünceler” temasına kodlanmıştır. Kodlama işlemine ilişkin hiyerarşik tema-kod modeli Şekil 1'de verilmiştir.

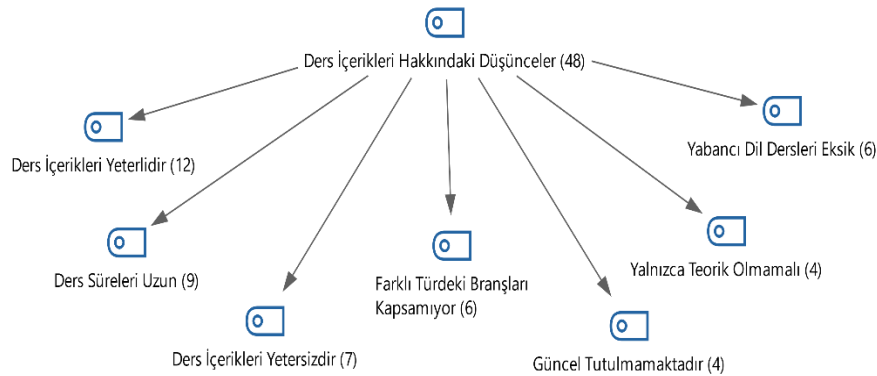
Şekil 1: Alan ve dallar hakkındaki düşünceler tema-kod hiyerarşik modeli

Katılımcıların MESEM kapsamındaki turizm eğitiminde bulunan alan ve dallar hakkındaki düşüncelerinin atandığı ilgili temaya atanmış ifadeler (38 adet kod) 7 farklı kod grubuna atanmıştır. Katılımcılar ilgili temaya ilişkin birden fazla düşüncesini dile getirmiş olsa da alan ve dalların yeterli olduğu düşüncesine sahip katılımcı sayısının nispeten daha fazla olduğu ve bu ifadelerin “Sektörle Uyumludur” (9 adet) kod grubuna atandığı görülmektedir. Öte yandan “Alan ve Dal Çeşitliliği Artırılmalıdır” (6 adet kod), “Alan ve Dalları İşyerlerindeki Görevlerle Örtüşmemektedir” (6 adet kod), “Sektördeki Değişimlere Uyarlanmalıdır” (6 adet kod), “Meslek Sınıflandırılması Uygun Değil” (4 adet kod), “Alan ve Dalları Yeterlidir” (4 adet kod) ve “Sektörle Uyumlu Değildir” (3 adet kod) kodlarına atanmış ifadelerin varlığı Şekil 1’de görülmektedir. Bu konuda K17, “...Eğitimi verilen alan dal ve programlar öğrencilerin çalıştıkları işlerle örtüşmüyor. Öğrenciler farklı dallarda veya mesleklerde çalışıyor. Pastanede çalışıyor ancak Fransız mutfağı öğretiyoruz...” şeklindeki beyanatıyla ilgili kod grubuna atanmış ifadeleri bulunan öğretmenlerin düşüncelerini özetlemiştir.

Katılımcıların ilgili alandaki ders içerikleri hakkındaki düşüncelerini aktardıkları ifadeleri “Ders İçerikleri Hakkındaki Düşünceler” temasına atanmıştır. Söz konusu ifadelerin atandığı hiyerarşik tema-kod modeli Şekil 2’de verilmiştir.

Şekil 2: Ders içerikleri hakkındaki düşünceler tema-kod hiyerarşik modeli

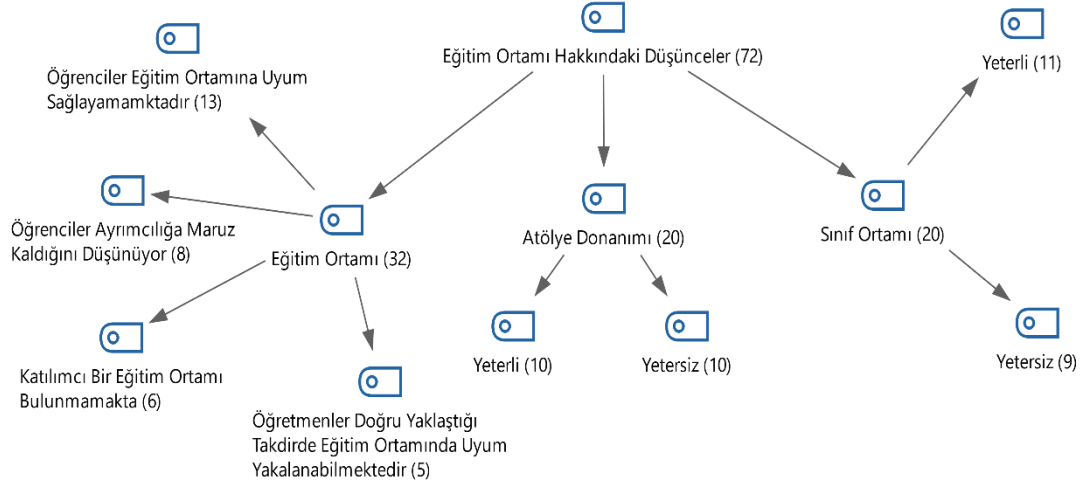

Araştırmaya katılım sağlayan meslek dersi öğretmenlerinin MESEM kapsamındaki turizm eğitiminde verilen derslerin içerikleri hakkındaki görüşlerine ilişkin tema- kod modeli Şekil 2’de görülmektedir. Tema altında 48 adet kodlama işlemi yapılmış, katılımcı ifadeleri anlamlarına göre 7 farklı kod grubuna atanmıştır. Her bir kod grubu içerisinde bir katılımcıya ait tek bir ifade bulunurken aynı katılımcının farklı kod gruplarında ifadesinin bulunabileceği dikkate alınarak incelendiğinde, genel olarak öğretmenlerin “Ders İçerikleri Yeterlidir” (12 adet kod) düşüncesine sahip olduğunu ifade etmek mümkündür. Bu konuda K1’in “...İçerik olarak gayet yeterli ancak farklı türde görev yapan öğrencileri kapsamaması mümkün değil çok genel...” şeklindeki ifadesi aynı kod grubundaki diğer katılımcı yanıtlarını da kapsayan katılımcı ifadesi olarak dikkat çekmektedir. Diğer kod grupları incelendiğinde, “Ders Süreleri Uzun” (9 adet kod) adlı kod grubuna atanmış ifadelerin de nispeten fazla olduğu görülmektedir.

Bu konuda K4'ün "...Ders içerikleri planlama konusu hatalı. Zaman verimli olarak kullanılmıyor..." şeklindeki ifadesini örnek göstermek mümkündür.

Katılımcıların MESEM öğrencilerinin içerisinde bulunduğu eğitim ortamı hakkındaki düşüncelerini yansıtan ifadeleri "Eğitim Ortamı Hakkındaki Düşünceler" temasına atanmıştır. Tema içerisinde ifadeler benzerlikleri gözetilerek 3 farklı kod grubuna dağıtılmış ve 3 farklı kod grubunun kapsadığı ifadeler kendi içlerinde benzerlikleri bakımından sınıflandırılmıştır. Söz konusu sınıflandırma işlemiyle kod modeli 2 düzeyli hale gelmiş ve bir hiyerarşik tema, kod-alt kod modeli oluşturulmuştur. Modelin görselleştirilmiş hali aşağıda yer alan Şekil 3'te görülmektedir.

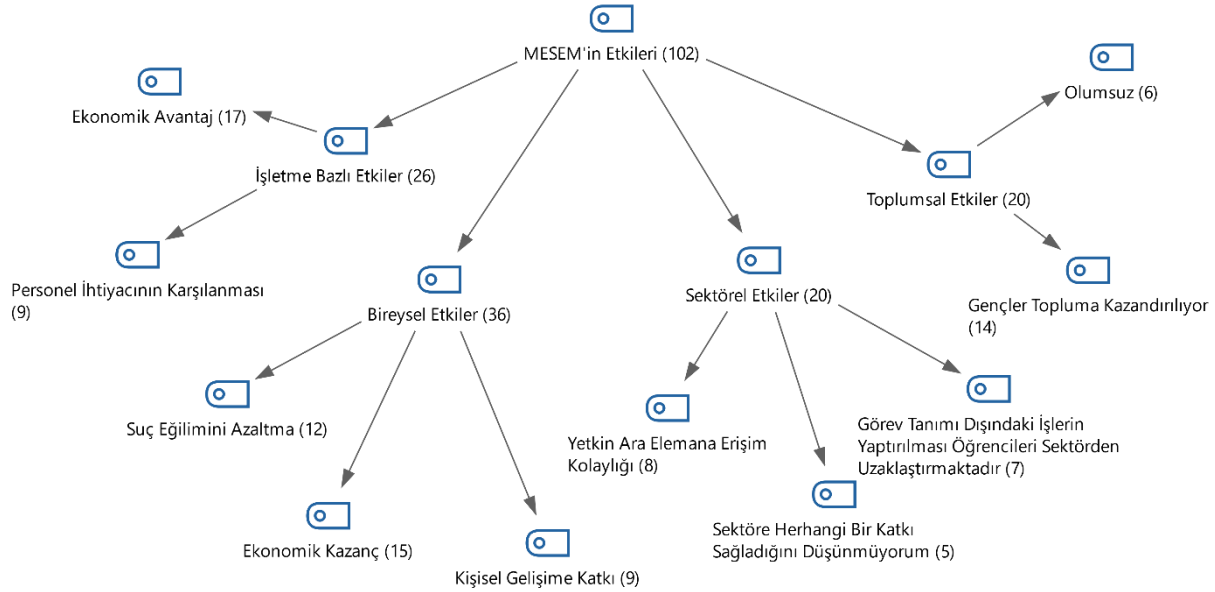
Şekil 3: Eğitim ortamı hakkındaki düşünceler tema, kod- alt kod hiyerarşik modeli

"Eğitim Ortamı Hakkındaki Düşünceler" (72 adet kod) teması incelendiğinde, "Eğitim Ortamı" (32 adet kod), "Atölye Ortamı" (20 adet kod) ve "Sınıf Ortamı" (20 adet kod) şeklinde 3 farklı kod grubunu kapsadığı görülmektedir. Kod grupları içerisinde "Eğitim Ortamı" şeklinde isimlendirilmiş kod grubu daha çok eğitim ortamının niteliği hakkındaki düşünceleri yansıtan öğretmen ifadelerini yansıtmaktadır. Katılımcılar genel olarak eğitim ortamı hakkında "Öğrenciler Eğitim Ortamına Uyum Sağlayamamaktadır" alt kod grubunun kapsadığı ifadeleri kullanmışlardır. K14 bu konudaki düşüncelerini "...Genelde örgün eğitimden uzaklaşmış öğrenciler ve okulu pek sevdikleri söylenemez bu nedenle uyum sağlayamıyorlar..." cümleleriyle yansıtırken, K9'un "...Genelde sorunlu öğrenci oldukları için gerçekten uygun eğitim ortamının sağlanması imkânsız. Farklı disiplin kuralları olmalı yaptırımlar önemli..." şeklindeki ifadesi aynı kod grubu altında ifadesi bulunan diğer katılımcıların düşünceleriyle örtüşmektedir. Ayrıca "Öğretmen Doğru Yaklaştığı Takdirde Eğitim Ortamında Uyum Yakalanabilmektedir" (5 adet kod) alt koduna atanmış ifadesi bulunan öğretmenler, eğitim ortamındaki disiplinin öğretmenin yaklaşımıyla doğrudan ilişkili olduğunu dile getirmişlerdir (K7, K11, K15, K16 ve K19). Şekil 3'te yer alan modelde "Atölye Donanımı" ve "Sınıf Ortamı" hakkındaki öğretmen görüşlerinin "Yeterli" ve "Yetersiz" kodlarına atanma sayılarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Bu durumun araştırmaya katılım sağlayan meslek dersi öğretmenlerinin farklı imkân ve donanıma sahip kurumlarda çalışmasıyla ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

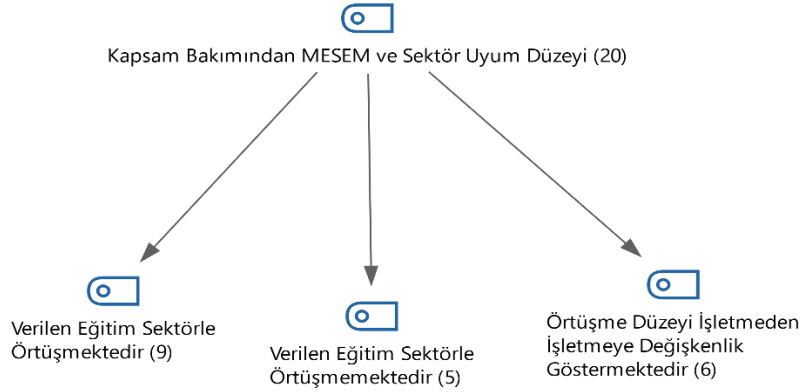
Katılımcılara MESEM uygulamasının bireye, topluma ve sektöre etkileri hakkındaki düşünceleri sorulmuş ve ilgili ifadeler "MESEM'in Etkileri" şeklinde adlandırılarak temaya atanmıştır. Temaya atanan ifadeler benzerliklerine göre gruplandırılmış, oluşan ifade grubu hiyerarşik tema, kod- alt kod modeli yardımıyla görselleştirilmiştir.

Şekil 4: MESEM'İN etkileri tema, kod- alt kod hiyerarşik modeli

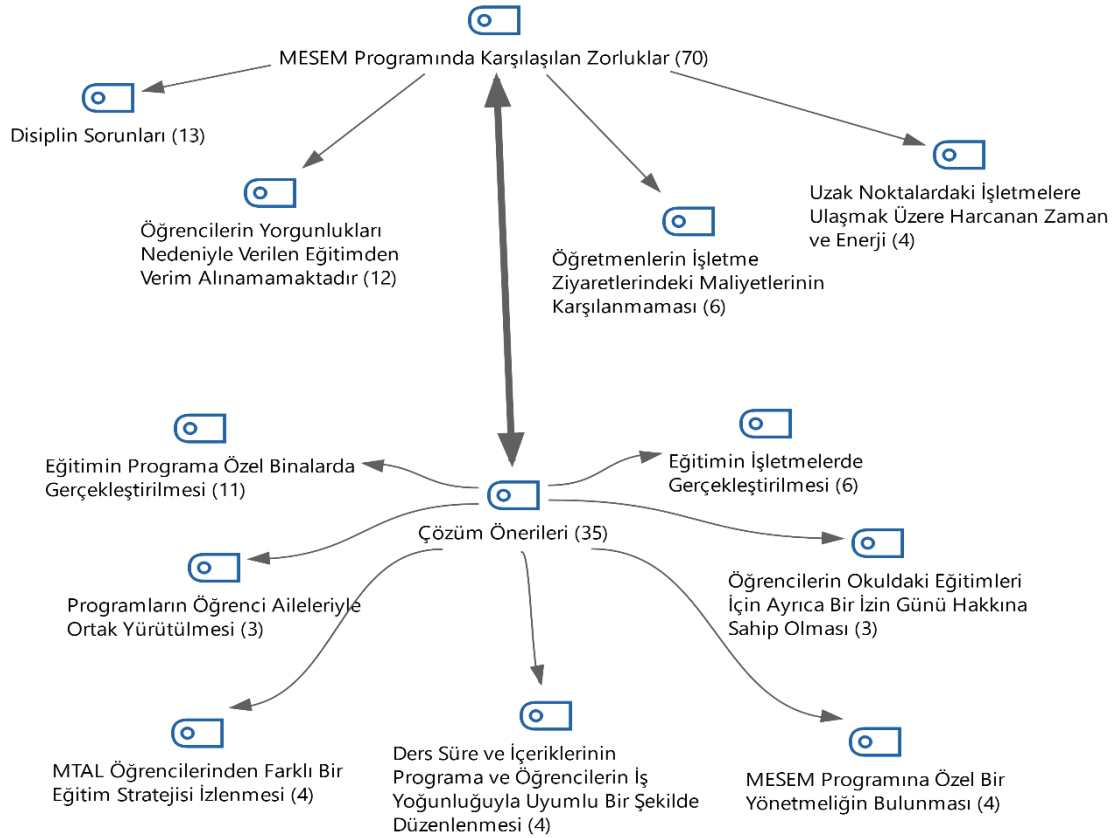
Görüşmelere katılım sağlayan her bir meslek dersi öğretmenine MESEM'in bireye, topluma ve sektöre etkileri sorulmuş ancak katılımcıların önemli bir kısmı işletmeyi etkileyen faktörlerden de bahsetmiştir. Bu bağlamda “MESEM'in Etkileri” (102 adet kod) adlı temaya atanmış ifadeler; “İşletme Bazlı Etkiler” (26 adet kod), “Bireysel Etkiler” (36 adet kod), “Sektörel Etkiler” (20 adet kod) ve “Toplumsal Etkiler” (20 adet kod) adlı kod gruplarına atanmıştır. MESEM öğrencilerinin eğitimleri sırasında istihdam edilmesini kolaylaştırmak amacıyla verilen devlet teşviklerinin işletmeler açısından büyük ekonomik avantaj sağladığı neredeyse tüm katılımcılar tarafından doğrulanmıştır. Yalnız 3 katılımcı bu konuda fikir beyan etmemiştir (K2, K3 ve K10). Bireysel etkiler açısından bakıldığında öğrencilerin gelir elde edebiliyor olmaları genel olarak katılımcılar arasında hoş karşılanmaktadır. Aynı zamanda örgün eğitimin dışında kalmış öğrencilerin, kişisel gelişimini tamamlayabilmesi adına MESEM'in iyi bir fırsat olduğu yönündeki düşüncelerin de katılımcı grubu arasında oldukça yaygın olduğu gözlemlenmiştir. Turizm sektörü açısından etkiler incelendiğinde “Yetkin Ara Elemana Erişim Kolaylığı” alt koduna atanmış ifadelerin az bir farkla da olsa daha fazla olduğu görülmektedir (8 adet kod). Öte yandan MESEM öğrencilerini çeşitli nedenlerle istihdam eden bazı işletmelerin, öğrencilere görev tanımı dışında işler yaptırmasının MESEM öğrencilerini turizm sektöründen uzaklaştıran önemli bir faktör olduğu yönündeki ifadelerin de varlığı dikkat çekmektedir (7 adet kod). MESEM'in toplum üzerindeki etkilerine yönelik katılımcı görüşlerinin önemli bir kısmı “Gençler Topluma Kazandırılıyor” (14 adet kod) kod grubuna atanmış olduğu görülmektedir. Ancak katılımcıların bir kısmı da kişisel gelişimini tamamlamadan iş hayatına atılmanın toplumsal açıdan sakıncalı olduğunu savunduğu gözlemlenmiştir. Bu konuda K4 “...Fiziksel ve psikolojik gelişimini tamamlamamış çocukların otel şartlarında çocuk işçi sıfatında olduğunu düşünüyorum. Zira 15 yaşında çocuk ister istemez yaşının üzerinde alkol vs. gibi zararlı şeylerle tanışabilir...” ifadelerini kullanmıştır. K5 ise “...Bu sistem ekonomik durumu kötü olan ailelerin, çocuklarını örgün eğitim dışına çıkartmasını sağlayabilir...” şeklindeki düşünceleriyle gelir seviyesi düşük ailelerinin çocuklarının eğitimsiz kalabilecek olmasını toplumsal bir tehdit olarak değerlendirmiştir.

“Kapsam Bakımından MESEM ve Sektör Uyum Düzeyi” temasına atanan katılımcı ifadeleri; MESEM kapsamında verilen turizm eğitiminin, turizm sektörünün mevcut durumuyla uyumlu bir şekilde yürütülüp yürütülmediği yönündeki düşünceleri yansıtmaktadır. Bahsi geçen ifadeler gruplandırılarak hiyerarşik tema- kod modeli oluşturulmuş ve Şekil 5'te gösterilmiştir.

Şekil 5: Kapsam bakımından MESEM ve sektör uyum düzeyi tema- kod hiyerarşik modeli

“Kapsam Bakımından MESEM ve Sektör Uyum Düzeyi” temasına atanmış ifadelerin 3 farklı anlamı karşıladığı tespit edilmiştir. Buna göre katılımcıların önemli bir çoğunluğu, “Verilen Eğitim Sektörle Örtüşmektedir” (9 adet kod) kod grubuna hitap eden açıklamalarda bulunmuştur. Ayrıca aynı tema içerisinde ifadeleri gruplandırılmış öğretmenlerin bir kısmı “Örtüşme Düzeyi İşletmeden İşletmeye Değişkenlik Göstermektedir” (6 adet kod) kod grubunu yansıtan ifadeler kullanmışlardır.

Araştırmaya katılım sağlayan meslek dersi öğretmenlerine MESEM programlarında görevli oldukları sürede karşılaştıkları zorluklar ve bu zorlukların çözülmesi hususunda neler yapılabileceği sorulmuş, ilgili ifadeler “MESEM Programında Karşılaşılan Zorluklar” olarak adlandırılmış temaya atanmıştır. Tema içerisinde kod seviyesinde zorluklar ve çözüm önerilerine yer verilmiştir. İlgili temaya atanmış ifadelerin benzerlikleri gözetilerek gruplandırılmış hali Şekil 6’da yer alan hiyerarşik düzendeki tema, kod- alt kod modelinde gösterilmiştir.

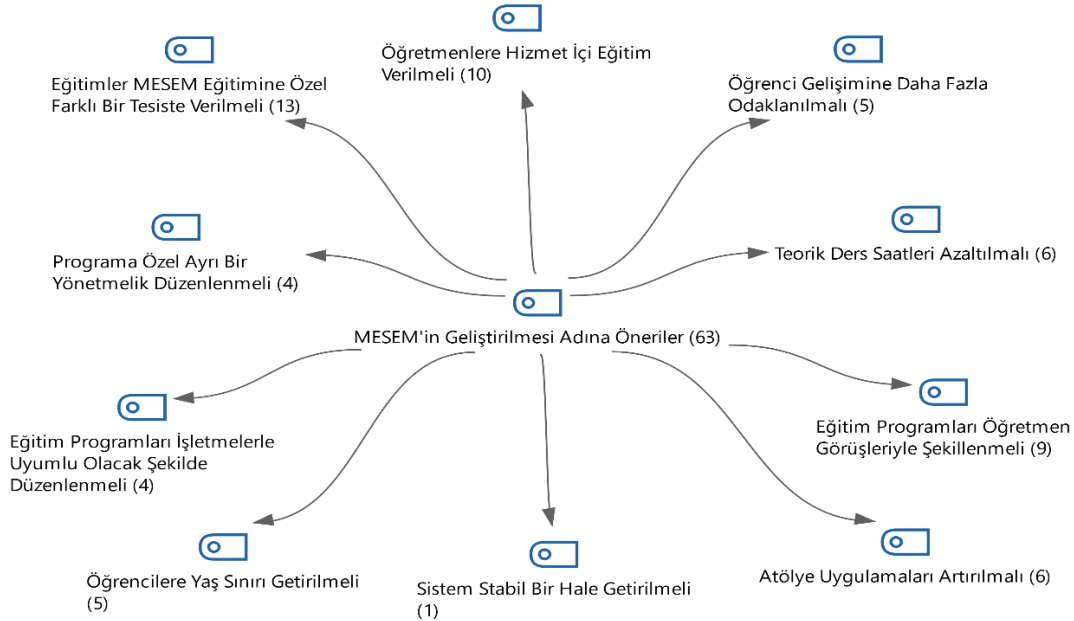
Şekil 6: MESEM Programında Karşılaşılan Zorluklar Tema, Kod- Alt Kod Hiyerarşik Modeli

Şekil 6 incelendiğinde katılımcıların karşılaştıkları MESEM uygulaması kaynaklı zorluklar ve bu zorlukların nasıl çözülebileceğine dair çözüm önerilerinin ayrı ayrı gruplandırıldığı görülmektedir.

Katılımcıların önemli bir kısmı MESEM derslerinde disiplini sağlama konusunda problem yaşadıklarını dile getirmiş ve bu durumu yansıtan ifadeler “Disiplin Sorunları” (13 adet kod) kod grubuna atanmıştır. Öğrencilerin zorlu koşullarda çalışıyor olması ve okul günleri dışında dinlenmek için başka bir izin günlerinin olmaması katılımcıların sıklıkla dile getirdiği konular arasında yer almaktadır. Bu konunun ders sırasındaki verimliliği önemli ölçüde düşürdüğü katılımcılar tarafından dile getirilen hususlar arasında yer almakta, ilgili ifadeler “Öğrencilerin Yorgunlukları Nedeniyle Verilen Eğitimden Verim Alınamamaktadır” adlı kod grubuna atanmıştır (12 adet kod). Katılımcıların karşılaşılan zorlukların giderilmesi konusundaki çözüm önerileri incelendiğinde ise benzerlikleri itibarıyla 7 farklı grupta toplandığı görülmektedir. “Eğitimin Programa Özel Binalarda Gerçekleştirilmesi” (11 adet kod), “Eğitimin İşletmelerde Gerçekleştirilmesi” (6 adet kod), “MTAL Öğrencilerinden Farklı Bir Eğitim Stratejisi İzlenmesi” (4 adet kod), “Ders Süre ve İçeriklerinin Programa ve Öğrencilerin İş Yoğunluğuyla Uyumlu Bir Şekilde Düzenlenmesi” (4 adet kod), “MESEM Programına Özel Bir Yönetmeliğin Bulunması” (4 adet kod), “Öğrencilerin Okuldaki Eğitimleri İçin Ayrıca Bir İzin Günü Hakkına Sahip Olması” (3 adet kod) ve “Programların Öğrenci Aileleriyle Ortak Yürütülmesi” (3 adet kod) başlıca çözüm önerileri arasında yer almaktadır. Özellikle karşılaşılan disiplin sorunları, MESEM öğrencileriyle MTAL öğrencileri arası farklılıklar ve yönetim zorlukları nedeniyle katılımcıların önemli bir kısmının; MESEM kapsamındaki eğitimin Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri dışında uygulamaya tahsis edilmiş binalarda yapılmasının sorunları büyük ölçüde azaltılabileceği inancında olduğu gözlemlenmiştir. Eğitimin işyerlerinde gerçekleşmesine yönelik katılımcı düşüncelerinin de söz konusu inancı destekler nitelikte olduğu düşünülmekte tüm bu yönleriyle mevzu bahis iki kod grubuna atanmış ifadelerin çokluğunun dikkat çekici olabileceği düşünülmektedir.

Katılımcılara MESEM kapsamında verilen turizm eğitiminin geliştirilmesi konusunda sunabilecekleri öneriler sorulmuş, ilgili soruya verdikleri yanıtlar benzerliklerine göre gruplandırılarak hiyerarşik tema-kod modeli yardımıyla Şekil 7’de görselleştirilmiştir.

Şekil 7: MESEM’in geliştirilmesi adına öneriler tema- kod hiyerarşik modeli

“Eğitimler MESEM Eğitimine Özel Farklı Bir Tesiste Verilmeli” (13 adet kod), “Öğretmenlere Hizmet İçi Eğitim Verilmeli” (10 adet kod), “Eğitim Programları Öğretmen Görüşleriyle Şekillenmeli” (9 adet kod), “Atölye Uygulamaları Artırılmalı” (6 adet kod), “Teorik Ders Saatleri Azaltılmalı” (6 adet kod), “Öğrenci Gelişimine Daha Fazla Odaklanılmalı” (5 adet kod), “Öğrencilere Yaş Sınırı Getirilmeli” (5 adet kod), “Programa Özel Ayrı Bir Yönetmelik Düzenlenmeli” (4 adet kod), “Eğitim Programları İşletmelerle Uyumlu Olacak Şekilde Düzenlenmeli” (4 adet kod) ve “Sistem Stabil Bir Hale Getirilmeli” (1 adet kod) şeklindeki kod gruplarına atanmış ifadeler katılımcıların MESEM’in geliştirilmesi adına sunduğu öneriler arasında yer almaktadır. MESEM eğitimin farklı bir tesiste verilmesi gerektiğine ve öğretmenlere hizmet içi eğitim verilmesi yönündeki öneriler araştırmanın ilgi çekici bulguları arasında yer almaktadır. Ayrıca MESEM kapsamındaki turizm eğitiminin şekillenmesinin öğretmen görüşleriyle

şekillenmesinin söz konusu eğitimde verimliliği yukarı taşıyacak bir unsur olduğu düşüncesinin katılımcılar arasında yaygın olduğu anlaşılmıştır. Atölye uygulamalarının artırılması ve zaten teorik derslere adapte olamadığı için örgün öğretimin dışında kalan öğrencilerden daha fazla verim alabilmek için teorik ders saatlerinin azaltılması başlıca öneriler arasında yer almaktadır.

Sonuç ve öneriler

Bu araştırmayla mesleki turizm eğitiminin verildiği MESEM’lerde meslek dersi öğretmenlerinin verilen turizm eğitime yönelik düşüncelerinin ortaya konması, bu düşünceler üzerinden ilgili programın iyileştirilmesine yönelik çıkarımlar yapmak ve geliştirme önerileri sunmak amaçlanmıştır.

Araştırmada 20 meslek dersi öğretmeni ile gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen veriler, öğretmenlerin yaş, mesleki tecrübe ve eğitim düzeyleri açısından çeşitlilik gösterdiğini ortaya koymuştur. Katılımcıların yaşlarının 41 ile 60 arasında değişmesi ve mesleki tecrübelerinin 8 ile 37 yıl arasında olması, çalışmanın deneyimli öğretmenlerin görüşlerini yansıttığını göstermektedir. Katılımcı öğretmenlerin eğitim düzeylerine bakıldığında, 4 katılımcının lisansüstü, 15 katılımcının lisans ve 1 katılımcının önlisans derecesine sahip olduğu tespit edilmiştir. 3 katılımcının konaklama ve 17 katılımcının yiyecek-içecek öğretmeni olması, meslek dersi öğretmenlerinin nispeten genel alanlarda uzmanlaştığını göstermektedir.

Bulgular katılımcıların büyük bir kısmının alan ve dalların sektörle uyumlu olduğunu düşündüğünü ortaya koymaktadır. Ancak, bazı katılımcılar, alan ve dal çeşitliliğinin artırılması gerektiğini, mevcut programların işyerlerindeki görevlerle örtüşmediğini ve sektördeki değişimlere uyarlanması gerektiğini belirtmiştir. Özellikle K17 kodlu katılımcının, *"Eğitimi verilen alan dal ve programlar öğrencilerin çalıştıkları işlerle örtüşmüyor. Öğrenciler farklı dallarda veya mesleklerde çalışıyor. Pastanede çalışıyor ancak Fransız mutfağı öğretiyoruz,"* şeklindeki ifadesi, bu görüşlerin varlığını ortaya koyan örnekler arasında yer almaktadır. Türkiye’de verilen turizm eğitime ilişkin araştırmalar incelendiğinde K17 kodlu katılımcının görüşleriyle benzerlik gösteren sonuçlara ulaşılan araştırmaların olduğu dikkate çekmektedir (Yeşiltaş vd., 2010: 67; Solmaz ve Ulama, 2014: 112). Genel olarak turizm eğitim programlarının ve MESEM kapsamındaki turizm eğitiminin sektör ihtiyaçlarına daha iyi cevap verebilmesi adına gözden geçirilmesi ve güncellenmesi gerektiğini düşünülmektedir. Gelecekte mesleki eğitim, turizm eğitimi ve MESEM konusunda yapılacak araştırmalarda eğitim programlarının sektörel gereksinimlerle daha uyumlu hale getirilmesine yönelik öneriler sunarak, turizm eğitiminde daha etkin sonuçların elde edilmesine katkıda bulunabilir.

Görüşme verilerinden elde edilen bulgular, öğretmenlerin genel olarak ders içeriklerini yeterli bulduklarını ortaya koymaktadır. Ancak ders sürelerinin uzunluğunun bir sorun olarak görüldüğüne ilişkin dikkate değer ifadelerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Katılımcılar ders içeriklerinin genel olarak yeterli olduğunu düşünmekle birlikte, ders sürelerinin uzunluğunun eğitim verimliliği konusunda düşündürücü olduğunu ifade etmiştir. Literatürde de teorik ders saatlerinin uzunluğunun eğitim verimliliğini olumsuz etkileyebilecek faktörler arasında yer aldığına ilişkin araştırmalar bulunmaktadır. Örneğin Kılıç ve Yılmaz (2018: 15) meslek yüksekokulu öğrencileri üzerinde yaptıkları nitel bir araştırmada, mesleki eğitimde teorik derslerden ziyade pratik uygulamalara daha fazla zaman ayırmanın verimliliği artırabilecek faktörler arasında yer alabileceği tespitinde bulunmuşlardır. Demirer ve Dal (2020: 317)’ın da bu duruma benzer olarak mesleki eğitimin verildiği programlardaki teorik ders saatlerinin azaltılması ve düzenlenmesi yönünde önerileri bulunmaktadır. Araştırmada yer alan meslek dersi öğretmenlerinin görüşleri ve mesleki eğitime ilişkin literatür bulgularından hareketle MESEM kapsamında verilen turizm eğitiminde uygulanacak ders programlarının, ders sürelerinin ve içeriklerinin planlanmasında bir nedenle formal eğitimin dışında kalmış öğrencilerin daha çok pratik eğitime yönlendirilmesi hususunun dikkate alınması önerilmektedir. Ayrıca ders içeriklerinin daha spesifik ihtiyaçlara yanıt verecek şekilde düzenlenmesinin, MESEM kapsamındaki turizm eğitiminin niteliğini artırmaya katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

"Eğitim Ortamı Hakkındaki Düşünceler" teması incelendiğinde düşüncelerin genel olarak MESEM öğrencilerinin eğitim ortamına uyum sağlayamadığı, huzuru veya disiplini bozmaya yönelik eylemlerde bulunduğu yönünde olduğu anlaşılmıştır. Katılımcılar arasında zaten formal eğitimden uzaklaşmış öğrencilerin eğitim ortamına uyum sağlamakta zorlandığı görüşü de yaygındır. Öte yandan

katılımcıların önemli bir kısmı, öğrencilerin bu durumdan ancak kendilerine özel ve doğru yaklaşımla çıkartılabileceğini savunmaktadır. Bu bulgular, eğitim ortamının niteliğinin ve öğretmenlerin yaklaşımının öğrencilerin uyum sürecinde kritik rol oynadığını göstermektedir. Can (2004: 113) tarafından yapılan araştırma da benzer sonuçlara işaret etmektedir. Eğitim ortamlarında huzurun tesis edilmesi adına öğretmenlerin profesyonel gelişimlerine daha fazla önem verilmesi ve disiplin kurallarının öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun olarak yeniden düzenlenmesi önerilmektedir (Tunç vd., 2015: 398; Sadık ve Yalçın, 2021: 2536). MESEM kapsamında eğitim gören öğrenciler program gereği statülerinin farklılığı dikkate alındığında disiplin kurallarının da bu farklılık gözetilerek oluşturulması gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca öğrenci profili ve statüsünden doğan farklılıklar gözetilerek eğitim ortamının sükunetinin sağlanabilmesi konusunda gelecekte araştırmalar yapılmasının; MESEM gibi bilinen formal eğitimden nispeten farklı eğitim programlarına katkılar sağlayabileceği düşünülmektedir.

Araştırmayla elde edilen bulgular MESEM kapsamındaki turizm eğitiminin işletmeler, öğrenciler, öğretmenler ve okullar başta olmak üzere geniş bir etki yelpazesine sahip olduğunu göstermektedir. Katılımcıların büyük bir kısmı, devlet teşviklerinin işletmeler için büyük ekonomik avantajlar sağladığını vurgulamıştır. İşletmelerin MESEM programıyla ortak çalışmayı kabul ederek öğrenci istihdam etmelerinde devlet teşviki ve ucuz iş gücü faktörlerinin oldukça baskın olduğu sıklıkla ifade edilmiştir. Öğrenciler ve dar gelirli aileler açısından bakıldığında öğrencilerin gelir elde edebilmesi, aile ekonomilerine katkı sağlayabilmesi, kişisel gelişimlerini ve eğitimlerini okulların güvencesiyle sürdürebilmesi katılımcılar tarafından olumlu karşılanmaktadır. Katılımcılar işletmelerin yetkin ara elemanlara erişimini kolaylaştırma hususunda MESEM programlarının önemli katkılar sunduğuna dikkat çekerken, zaman zaman bazı işletmelerin öğrencilere görev tanımı dışında işler yaptırdığını dile getirmişlerdir. Bu durumun sektörden uzaklaşma, eğitimi yarıda bırakma ve işi bırakma gibi olumsuz etkilerle sonuçlandığına dair örnekler vermişlerdir. Konuya ilişkin literatür incelenmiş özellikle görev tanımı dışında iş yaptırılan meslek öğrencilerinin sektörden uzaklaşma eğiliminde olduğu, mesleki gelişimlerini tamamlamadığı, eğitimlerini yarıda bıraktığı, çalışma motivasyonlarını kaybettiği gibi sonuçların ortaya çıktığı birçok araştırma tespit edilmiştir (Kaşlı ve İlban, 2013: 83; Di Meglio vd., 2022: 139). Öte yandan katılımcılar tarafından MESEM programları bir şekilde bilinen manada örgün eğitimin dışında kalmış, kendi tercihleri veya dışsal nedenlerle öğrenimine devam etmeyen genç bireyleri topluma kazandırma potansiyeline sahip bir eğitim programı olarak betimlenmiştir. Yine de katılımcıların bir kısmı erken yaşta iş hayatına atılmanın bazı riskler taşıdığı, kişisel gelişimini tamamlamamış öğrencilerin iş hayatına atılmaları, risk ve iş kazası konusunda gerekli bilince yaşları itibarıyla ulaşamamış olmaları iş kazasına maruz kalma ihtimallerini artırabilmekte ve farklı sosyal sorunları beraberinde getirebildiğini ifade etmişlerdir. Doğan ve arkadaşlarının (2018: 22) MESEM öğrencilerinin iş kazası sıklığı ve etkileyen faktörler hakkındaki araştırması katılımcı görüşleriyle paralellik göstermektedir. Bu bulgular yardımıyla MESEM programlarının etki yelpazesindeki her bir ögenin dikkate alınarak şekillendirilmesi önerilmektedir. Genç bireylerin kişisel gelişimini tamamlamadan işbaşı yapmasının önüne kademeli eğitim planıyla geçilebileceği düşünülmekte özellikle teorik içerikli derslerin tamamının bu eğitimin ilk yıllarında verilmesi önerilmektedir. Ayrıca kişisel gelişim ve rehberlik konusunda ders kataloğuna dersler eklenmeli öğrenciler işbaşı sürecini uzman onayıyla başlatabilmelidir. Öğrencinin iş başı eğitime hazır olup olmadığı psikolojik danışman veya rehber öğretmenler aracılığıyla tetkik edilmeli bu konuda nihai karar uzmanlara bırakılmalıdır. Gençlerin iş hayatına hazır olmasına ilişkin yapılacak yeni araştırmaların bu önerinin uygulanabilir olmasının önünü açabileceği düşünülmektedir. İşletmelerin görev tanımı, özlük ve ücret hakları konusunda öğrenciyi istismar edip etmediği sıkı bir şekilde denetlenmeli, istismar durumunda caydırıcı cezai önlemler alınmalıdır. Böylece öğrenci veya eğitim kurumundan ziyade makro anlamda turizm sektöründe duyulan yetişmiş personel ihtiyacının daha kolay karşılanabileceği öngörülmektedir.

Katılımcıların önemli bir çoğunluğu, MESEM kapsamında verilen turizm eğitiminin sektörle örtüşüğünü belirtmiştir. Bu durum, MESEM programlarının sektörel ihtiyaçlara uygun bir şekilde tasarlandığını göstermektedir. Ancak bazı katılımcılar örtüşme düzeyinin işletmeden işletmeye değişkenlik gösterdiğini ortaya koymuştur. MESEM kapsamında verilen turizmi eğitimin turizm sektörüyle uyuma düzeyinin her işletmede aynı seviyede olmadığını ve bazı işletmelerin daha fazla desteğe ihtiyaç duyduğunu ifade etmek mümkündür. Bu bağlamda MESEM programına kayıtlı turizm öğrencilerinin istihdam edilmesinde işletmelere sağlanan avantajların kademeli bir şekilde

tasarlanmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca MESEM programına kayıtlı turizm öğrencilerinin istihdam edileceği işletmelerin, öğrenci eğitimine uygunluğu denetlenmeli, faaliyet alanlarında turizm ibaresi bulunan ancak turizm işletmeciliği faaliyetini gerçekleştirecek donanımına sahip olmayan bazı işletmelerin bu öğrencileri istihdam etmesinin önüne geçilmelidir.

MESEM programlarında ders verdikleri sürece katılımcıların karşılaştıkları zorluklar ve çözüm önerileri detaylı bir şekilde incelenmiştir. Katılımcılar genel olarak MESEM derslerinde disiplini sağlama konusunda ciddi problemler yaşadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin, vardiyalı çalışma sisteminden kaynaklı yorgunlukları nedeniyle derslerden yeterince verim alamadıklarına değinmişlerdir. Katılımcıların zorlukların giderilmesine yönelik çözüm önerileri yedi farklı grupta sınıflandırılmıştır; bunlar arasında eğitimin programa özel binalarda veya işletmelerde gerçekleştirilmesi, ders süre ve içeriklerinin iş yoğunluğuyla uyumlu hale getirilmesi ve öğrencilerin ayrıca bir izin günü hakkına sahip olması şeklindedir. Özellikle disiplin sorunları ve MESEM öğrencileri ile MTAL öğrencileri arasındaki farklılıklar göz önünde bulundurulduğunda, eğitimin Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri dışında özel binalarda yapılmasının sorunları büyük ölçüde azaltılabileceği katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Mevcut öneriler MESEM programının daha verimli ve etkili bir şekilde uygulanabilmesi için birtakım iyileştirmelerin yapılmasının gerektiğini açıkça göstermektedir.

MESEM kapsamındaki turizm eğitiminin geliştirilmesine yönelik önerilerin neler olabileceği katılımcılara sorulmuş, "Eğitimler MESEM Eğitimine Özel Farklı Bir Tesiste Verilmeli" ve "Öğretmenlere Hizmet İçi Eğitim Verilmeli" önerileri sıklıkla telaffuz edilmiştir. Eğitim literatüründe müfredat ve eğitim programlarının şekillendirilmesinde o programlarda aktif rol alan öğretmen görüşlerinin oldukça önemli ve verimliliği artırabileceğine ilişkin sonuçlara ulaşmış pek çok çalışma bulunmaktadır (Pajares, 1992; Rubin ve Silva, 2003; Karatepe vd., 2004; Vahasantanen ve Etelapelto, 2011; Lomba Portela vd., 2022). Katılımcıların da literatürde yaygın olarak yer bulmuş öğretmenlerin görüşlerinin eğitim programlarının şekillendirilmesinde önemli olduğu ve bunun eğitim verimliliğini artıracağı düşüncesini benimsediğini ifade etmek mümkündür. Ayrıca, atölye uygulamalarının artırılması ve teorik ders saatlerinin azaltılması gibi öneriler, öğrencilerin daha fazla pratik deneyim kazanmalarını sağlayacak ve örgün öğretimin dışında kalan öğrencilerin eğitim süreçlerine adapte olmasına yardımcı olacaktır.

Araştırmada elde edilen bulgulardan MESEM kapsamında verilen turizm eğitiminin verimliliğini artırmak için belirli stratejik değişikliklerin yapılması gerektiği anlaşılmış ve sonuç bölümünde geçmişte ilgili alanlarda yapılmış çalışmalarla desteklenerek açıklanmıştır. Bu araştırma, MESEM kapsamında turizm eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarında görevli ve yalnızca Antalya ili sınırlarında görev yapan öğretmenlerle gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulgularının sadece bu ildeki meslek dersi öğretmenlerinin deneyim ve görüşlerini yansıtmasının, bu araştırmanın genellenebilirliğini sınırlayabilecek bir faktör olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, araştırmada kullanılan nitel veri toplama yöntemlerinin katılımcı yanıtlarındaki sübjektifliği tamamen ortadan kaldıramayacağı göz önünde bulundurulmalıdır. Resmî kurum çalışanlarıyla, çalıştıkları kurum veya meslekleri hakkında yapılacak görüşmelerin ancak resmî izinlerle gerçekleştirilebileceği bilinmektedir. Kurumlararası iletişim ve yazışma süreci, araştırma verilerinin toplanmasında ihtiyaç duyulan zamanı uzatabilmektedir. Bu nedenle verilerin güncelliğini kaybetmemesi adına veri doygunluğu ilkesinin esas alınmasına karar verilmiştir. Veri doygunluğunun sağlanmasıyla birlikte veri toplama işlemi sonuçlandırılmıştır. Resmî yazışmalardan doğan zaman maliyeti nedeniyle katılımcı sayısı artırılmamıştır. Söz konusu durum araştırmanın katılımcı sayısı açısından sahip olduğu sınırlılığı açıklamaktadır. Bu sınırlılıklar, elde edilen bulguların değerlendirilmesi ve yorumlanması sürecinde dikkate alınmalıdır. Mesleki eğitim konusunda yapılmış araştırmalarda yer alan MESEM programlarının geliştirilmesine yönelik önerilerin dikkate alınması, eğitim programlarının işletmelerle uyumlu olacak şekilde düzenlenmesi ve öğrenci gelişimine daha fazla odaklanması MESEM programlarının daha verimli bir hâl almasına katkı sağlayabilir. Tüm yönleriyle bu araştırmanın, gelecekte yapılacak benzer konulu araştırmalara ve mesleki eğitim politikalarına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Airey, D. (2016). Tourism education: Past, present and Future. *Turističko Poslovanje*, (17), 9-12.
- Ayanoğlu, Ç., Demir, T. ve Gür Erdoğan, D. (2021). 2023 eğitim vizyonunun akademik çalışmalara yansımaları: bibliyometrik bir analiz. *OPUS International Journal of Society Researches*, Eğitim Bilimleri Özel Sayısı, 4482-4518.
- Aymankuy, Y. ve Aymankuy, Ş. (2013). Turizm işletmeciliği eğitimi alan öğrencilerin turizm sektöründeki istihdamla ilgili görüşleri ve sektördeki kariyer beklentileri (Balıkesir üniversitesi turizm işletmeciliği ve otelcilik yüksekokulu örneği). *Akademik Bakış Dergisi*, 35, 1-21.
- Binici, H. ve Arı, N. (2004). Mesleki ve teknik eğitimde arayışlar. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(3), 383-396.
- Can, N. (2004). Öğretmenlerin geliştirilmesi ve etkili öğretmen davranışları. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(16), 103-119.
- Cantekin, Ö. F. (2015). Küreselleşme ve eğitim: "Homo economicus" eğitim anlayışının dönüşümü. *Akademik Hassasiyetler*, 2(4), 43-72.
- Creswell, J. W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri* (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.). Siyasal Kitabevi. (Orijinali 2007 yılında yayımlanmıştır).
- Demirer, M. ve Dal, S. (2020). Güncellenen mesleki ve teknik eğitim programları üzerine eğitim yöneticileri ve meslek dersi öğretmenlerinin görüşleri. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 11(22), 297-321.
- Di Meglio, G., Barge-Gil, A., Camiña, E., ve Moreno, L. (2022). Knocking on employment's door: Internships and job attainment. *Higher Education*, 83(1), 137-161.
- Doğan, M., Gün, İ. ve Şenol, V. (2018). Mesleki eğitim merkezi öğrencilerinde iş kazası sıklığı ve etkileyen etmenler. *Sağlık Bilimleri Dergisi*, 27(1), 22-28.
- Göksoy, S. (2020). Küreselleşme ve eğitime yansımaları. *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi*, 1(1), 1-10.
- Guba, E.G. (1981). Criteria for assessing the trustworthiness of naturalistic inquiries. *Educational Technology Research and Development*, 29(2), 75-91.
- Günay, D. ve Özer, M. (2016). Türkiye'de meslek yüksekokullarının 2000'li yıllardaki gelişimi ve mevcut zorluklar. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (1), 1-12.
- Gürdal, M. (2002). Türkiye'de mesleki turizm eğitiminin yapısal analizi, okullaşma-eğitimin kalitesi-staj-istihdam sorunları ve çözüm önerileri. *Turizm Eğitimi Konferansı* (391-400). Ankara.
- Hayat, E. ve Şölen, Ş. (2021). İstihdamda mesleki eğitimin önemi ve öğrencilerin mesleki eğitime ilişkin tutumları: Aydın ili örneği. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 70-85.
- Karaman, A. (2012). Türkiye'de meslek eğitimine yönelik ortak faaliyetler. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 43, 173-188.
- Karaman, A. (2018) Ürün bilinirliği ve tercihini belirlemede ürün uzmanlarının rolü: Nitel bir araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 646-663.
- Karatepe, A., Yıldırım, H. İ., Şensoy, Ö. ve Yalçın, N. (2004). Fen bilgisi öğretimi amaçlarının gerçekleştirilmesinde mevcut fen bilgisi müfredat programının amaçlar boyutunda uygunluğu konusunda öğretmen görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 165-175.
- Kaşlı, M. ve İlban, M. O. (2013). The relationship between problems faced during internships and interns' view of profession and intention to work in the tourism industry. *Eğitim Araştırmaları-Eurasian Journal of Educational Research*, 52, 79-96.
- Kaya, S. ve Kartallıoğlu, S. (2010). Okul temelli mesleki gelişim modeline yönelik koordinatör görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 115-130.
- Kaya, Z. ve Çelik, S. (2023). Mesleki ve teknik eğitimin güncel sorunları ve çözüm önerileri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 13(1), 1-10.
- Kılıç, Y. ve Yılmaz, E. (2018). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin perspektifinden mesleki eğitime ilişkin bir durum çalışması. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 1-16.
- Lomba-Portela, L., Domínguez-Lloria, S. ve Pino-Juste, M. R. (2022). Resistances to educational change: Teachers' perceptions. *Education Sciences*, 12(5), 359.

- Mesleğim Hayatım (2022). *Mesleki eğitim programında uygulanan alan ve dal listesi*. 18 Ocak 2025 tarihinde https://meslegimhayatim.meb.gov.tr/photos/2022/01/25/alan-dal-liste-a4_61f010865e1d9.pdf adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2018). *Güçlü yarınlar için 2023 eğitim vizyonu*. 13 Haziran 2024 tarihinde https://www.gmka.gov.tr/dokumanlar/yayinlar/2023_E%C4%9Fitim%20Vizyonu.pdf adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (Ocak 2022). *Mesleki eğitim merkezleri irtibat büroları açılıyor*. 12 Haziran 2024 tarihinde <https://www.meb.gov.tr/mesleki-egitim-merkezleri-irtibat-burolari-aciliyor/haber/25117/tr> adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2023). *Millî eğitim bakanlığı orta öğretim kurumları yönetmeliği*. 11 Temmuz 2024 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=18812&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeliği&mevzuatTertip=5> adresinden erişildi.
- Mevzuat (t.y.). *Mesleki eğitim kanunu*. 14 Haziran 2024 tarihinde <https://mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3308.pdf> adresinden erişildi.
- Miles, M.B. ve Huberman, A.M. (1994). *An expanded sourcebook: Qualitative data analysis* (2. bs). SAGE Publications.
- Özer, M. (2018). 2023 Eğitim vizyonu ve mesleki ve teknik eğitimde yeni hedefler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (3), 425-435.
- Özer, M. (2021). Türkiye’de mesleki eğitimi güçlendirmek için atılan yeni adımlar. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, (16), 1-16.
- Özer, M. ve Suna, E. (2022). 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu’nda yapılan değişiklik sonrası mesleki eğitim merkezi programlarının 2022 yılı ilk üç aylık performans değerlendirmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, (18), 1-17.
- Özsoy, C. E. (2015). Mesleki eğitim-istihdam ilişkisi: Türkiye’de mesleki eğitimin kalite ve kantitesi üzerine düşünceler. *Ejovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges)*, 5(5), 173-181.
- Pajares, M. F. (1992). Teachers’ beliefs and educational research: Cleaning up a messy construct. *Review of Educational Research*, 62(3), 307-332.
- Psacharopoulos, G. (1997). Vocational education and training today: Challenges and responses. *Journal of Vocational Education and Training*, 49(3), 385-400.
- Rubin, B. ve Silva, E. (2003). *Critical voices in school reform*. Routledge.
- Sadık, F. ve Yalçın, O. (2021). Liselerde disiplin uygulamalarına yönelik öğretmen ve öğrenci görüşleri. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18(40), 2530-2585.
- Sever, D., Baldan, B., Tuğlu, B., Kabaoğlu, K. ve Alagöz Hamzaj, Y. (2018). Küreselleşme sürecinde eğitim alanında atılan adımlar: türkiye ve eğitimde başarılı ülke örnekleri. *İlköğretim Online*, 17(3), 1583-1603.
- Solmaz, S. A. ve Ulama, S. (2014). Türkiye’de turizm eğitim-öğretiminde mevcut durum üzerine analitik bir değerlendirme. *Ist International Congress of Tourism & Management Researches* (97-115). Antalya.
- Solow, R. M. (1956). A contribution to the theory of economic growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 70(1), 65-94.
- Somuncu, A. (2020). Türkiye’de mesleki eğitim ve istihdam-hayaller beyaz olsa da gerçekler mavi yaka. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24(1), 177-194.
- Şen Gürer, S. (2022). Mesleki ve teknik liselerde görev yapan meslek dersi öğretmenlerinin Covid-19 salgını sürecindeki harmanlanmış eğitim deneyimleri. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 74-99.
- Taştekel, S. ve Demirbilek, T. (1991). Mesleki Eğitimin İstihdam Üzerine Etkisi ve 3308 Sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunun Değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 298-311.
- Toprak, Ö. F. (2018). *Türkiye’de mesleki ve teknik eğitimin gelişiminde İŞKUR’un rolü* [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tunç, B., Yıldız, S. ve Doğan, A. (2015). Meslek liselerinde disiplin sorunları, nedenleri ve çözümü: Bir durum analizi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 384-403.
- Uçar, C. ve Özerbaş, M. A. (2013). Mesleki ve teknik eğitimin dünyadaki ve Türkiye’deki konumu. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 242-253.

- Uslu, B. (2020). 12 yıllık zorunlu eğitim döneminde Türk Eğitim Sistemi'nin sayısal görünümü. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 16(2), 150-164.
- Üstün, A. ve Korkmaz, B. (2021). Mesleki gelişim açısından eğitim içerikli filmlere ilişkin öğretmen görüşleri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 8(3), 62-78.
- Vähäsantanen, K. ve Eteläpelto, A. (2011). Vocational teachers' pathways in the course of a curriculum reform. *Journal of Curriculum Studies*, 43(3), 291-312.
- Yeşiltaş, M., Öztürk, Y. ve Hemmington, N. (2010). Tourism education in Turkey and implications for human resources. *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 21(1), 55-71.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yildiz, S., Kutlu, D. ve Özmenekşe, Y. O. (2023). A content analysis of consumer feedback on 'Teddy Tour berlin' within the concept of toy tourism. *Tourism: An International Interdisciplinary Journal*, 71(4), 723-734.

Etik kurul onayı

Akdeniz Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından 31/10/2023 tarih ve 453 sayılı etik kurul onayı alınmıştır. Bu araştırma, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'nde görev yapan meslek dersi öğretmenlerini kapsadığı gerekçesiyle T.C. Antalya Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 04/12/2023 tarih ve E-98057890-20-91215294 sayılı uygulama izniyle gerçekleştirilmiştir.

Araştırmacıların katkı oranı beyanı

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çıkar çatışması beyanı

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.